

Причини булінгу та його попередження

Володимир НОСЕНКО, практичний психолог

Соціальний розвиток дитини залежить від піклування, турботи

Кожній дитині потрібен щонайменше один головний вихователь, який буде супроводжувати її все дитинство від народження. Турботливе ставлення до дитини є потребою фізіологічного рівня, яка стає підґрунтям безпеки, важливим механізмом позитивного сприйняття світу. Якщо ця потреба не задоволена, ми отримуємо тривалий руйнівний ефект.

Особливості переживання війни

Війна є надзвичайно стресовою та травмуючою подією для психіки, адже за таких умов людина переживає реальну загрозу життю, фізичному та психічному здоров'ю, як власному, так і своїх близьких.

Війна ж стає тією подією, яка впливає на всі рівні життя, розділяючи його на «до» та «після», порушуючи цілісність життєвої картини.

У таких екстремальних обставинах найбільше виявляються як найкращі, так і найгірші сторони людини.

Розгляд цієї теми дозволить трохи ретельніше роздивитися, чому так відбувається.

Багато відповідей дає розгляд відомої піраміди потреб Маслоу.

На фізіологічному рівні формуються дефіцити які стримують подальший розвиток.

У сприятливих умовах формуються інтереси та потенційні можливості, які дитина може розвивати потрапляючи у сприятливі умови. Погляньмо на схему

Піраміда формування мотивів та потреб людини за А. Маслоу

Відхилення корисливого типу

- **правопорушення та проступки, пов'язані із бажанням незаконним шляхом отримати матеріальну, грошову, майнову вигоду (розкрадання, крадіжки, шахрайство, шантаж)**

Відхилення агресивного типу

- **проявляються в діях, направлених проти особистості (образах, побоях, хуліганстві, вбивстві, зґвалтуванні).**
- **Цей тип відхилення найбільш притаманний кривдникам (булерам)**

Відхилення соціально-пасивного типу

- **виражені у прагненні до відмови від активної життєдіяльності, відхиленні від своїх громадянських обов'язків, небажанні вирішувати як особистісні так і соціальні проблеми. Мають позицію жертви.**

(відхилення від праці, навчання, бродяжництво, зловживання алкоголем, наркотичними речовинами).

Крайній прояв соціально-пасивних позицій – самогубство, суїцид.

Що таке “булінг”?

- **Булінг (від англ. bully— хуліган, залякувати) – форма насильства у вигляді травлі, бойкоту, насмішок, дезінформації, псування особистих речей, фізичній розправі тощо**

Причинами виникнення булінгу (цькування) у міжособистісних взаєминах можуть бути

1. Особистісні чинники:

– Це фізичні чи психологічні особливості дитини (*індивідуальні особливості фізичного, психічного, інтелектуального розвитку, зовнішності тощо*). А саме.

– *Розлади та порушення в розвитку дитини.*

– *Будь-яка інакшість – відмінність дитини від інших дітей, наприклад, зовнішній вигляд, стан здоров'я, національність тощо.*

– *Іноді діти вважають булінг (цькування) прийнятним способом самоствердження та завоювання авторитету в очах друзів та однолітків;*

– *Спосіб поведінки дитини – коли дитина проявляє або не проявляє активність, на яку від неї очікують.*

– *Намагання компенсувати невдачі в навчанні, суспільному житті тощо.*

Причинами виникнення булінгу (цькування) у міжособистісних взаєминах

2. Серед **сімейних чинників**, які визначають агресивну поведінку дитини та можуть призводити до булінгу (цькування)

- *брак близьких стосунків у батьків з дитиною* та відсутність їхньої уваги до неї позбавляє дитину можливості ділитись з рідними своїми проблемами та труднощами у спілкуванні;

- *слабкий або занадто сильний (авторитарний стиль спілкування) контроль над дитиною.*

- *гіперопіка над дитиною.* Наприклад, коли дитина виходить із сімейного оточення у зовнішній світ, вона не здатна самотійно вирішувати проблеми, не розуміє важливості прийняття інших людей тощо;

- *тиск або жорстоке поводження батьків*, що призводить до сприйняття дитиною навколишнього світу як постійного джерела загрози;

- *домашнє насильство.* Дитина, що потерпає від домашнього насильства, є не тільки постраждалою, а може стати і кривдником.

Причинами виникнення булінгу (цькування) у міжособистісних взаєминах можуть бути

3. Чинники освітнього середовища.

Найбільш розповсюдженими чинниками, які призводять до появи булінгу (цькування) в закладі освіти, є:

- *ігнорування проблеми* на рівні закладу освіти. Відмова визнавати випадки булінгу (цькування) в групі (класі) або закладі освіти в цілому;
- *відсутність цілісної системи щодо створення безпечного освітнього середовища*, сприятливого соціально-психологічного клімату в закладі освіти;
- *відсутність розроблених алгоритмів, механізмів, політик виявлення та реагування на ситуації насильства, булінгу* в закладі освіти;
- *низький рівень знань* учасників освітнього процесу з питань протидії та запобігання насильству, булінгу. Низький рівень ідентифікації та самоідентифікації постраждалих від насильства, булінгу;
- *приділення недостатньої уваги роботі із дітьми-спостерігачами/свідками та кривдниками*;
- *авторитарний стиль навчання*. Іноді вчителі самі можуть бути ініціаторами булінгу. При авторитарному стилі навчання сили учнів/учениць спрямовані на психологічний самозахист, а не на засвоєння знань та особистий саморозвиток;
- *виокремлення вчителем будь-якого учня/учениці як позитивного або негативного прикладу* для інших часто призводить до нездорового суперництва, яке у майбутньому переростає у булінг (цькування) цієї дитини.

І Причинами виникнення булінгу (цькування) у міжособистісних взаєминах можуть бути

4. Соціальні чинники – це

- *культурні норми, соціальна та економічна нерівність,*
- *вплив інформаційних технологій (ЗМІ, інтернет, ігри, фільми тощо);*
- *гендерні стереотипи;*
- *сексуальна орієнтація;*
- *соціальна та економічна нерівність;*
- *представники етнічних меншин, вимушено переміщені особи, мігранти частіше за інших підпадають під булінг (цькування) в закладі освіти;*
- *діти, які стають об'єктами зневажливого ставлення інших, можуть проявляти насильницькі дії проти своїх кривдників, що стає способом відновлення справедливості та самоствердження*

**Давайте порівняємо два явища
“конфлікт” та “булінг”.**

Спробуємо розрізнити ці два поняття

Розглянемо термін “конфлікт”

- **(лат. conflictus - зіткнення, сутичка)
зіткнення протилежних інтересів і
поглядів, цінностей, напруження і крайнє
загострення суперечностей, що
призводить до активних дій, ускладнень,
боротьби, що супроводжуються
складними колізіями.**

Конфлікти провокують конфліктогени

- слова (знаки),
- дії (чи бездіяльність), які породжують конфлікт.

Натомість, **у булінгу завжди є кривдник і жертва**. Кривдник завжди знаходить привід для знуцання і цькування жертви за мовчазної згоди та “на очах” у спостерігачів. Таким чином, **кривдник самостверджується за рахунок приниження жертви**.

Відмінність

Не зважаючи на зовнішню схожість конфлікту та булінгу. Є суттєві відмінності:

- **основна мета конфлікту суперечності між сторонами, ідейні розбіжності, обмеженість ресурсів та конкурентна боротьба;**
- **основна мета булінгу самоствердження кривдника за рахунок жертви** через систематичне, “на очах” у спостерігачів, цькування та знущання з неї.

Відтак, на відміну від конфлікту, булінг в Україні є правопорушенням, адміністративну відповідальність за допущення цього явища несуть батьки кривдника та педагоги, якщо події відбуваються під час освітнього процесу

Документація

Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII . Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню).

Кодекс України про адміністративні правопорушення (Стаття 173-4).

Наказ МОН України від 28.12.2019 №1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькуванню) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти».

Лист МОН України від 11.02.2020 №1/9-80 «Про затвердження наказу від 28 грудня 2019 №1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькуванню) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти».

Булінг (цькування)

Стаття 173-4 [Кодексу України про адміністративні правопорушення](#).

- **діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.**

Дії керівника закладу освіти

у разі повідомлення про випадок насильства (булінгу, конфлікту тощо)

- Повідомити територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України;
- Повідомити батьків (законних представників) неповнолітньої особи, яка стала стороною;
- Звернутися до служби у справах дітей;
- Повідомити центр соціальних служб для сім'ї дітей та молоді;
- Перевірити чи була надана екстрена медична допомога потерпілому від булінгу, якщо необхідно викликати швидку.

Алгоритм дій педагогічного працівника у разі виявлення булінгу або конфлікту

- Вжити заходів щодо припинення небезпечного впливу;
- За потребою надати домедичну допомогу, викликати швидку (екстренну) медичну допомогу;
- Повідомити керівника закладу освіти;
- Звернутись до органів Національної поліції України;
- Повідомити батьків (законних представників) неповнолітньої особи, яка стала стороною насильства (конфлікту, булінгу тощо).

Наказ МОН України від 28.12.2019 №1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти».

Розділ І п.2. Терміни, використані у цьому порядку, вживаються у таких значеннях:

кривдник (булер) – учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

потерпілий (жертва булінгу) – учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

спостерігачі – свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування);

сторони булінгу (цькування) – безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).

Наказ МОН України від 28.12.2019 №1646

Розділ І п.4. До булінгу (цькування) в закладах освіти належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, вбиральнями, душовими кімнатами, їдальнею тощо) та (або) за межами закладу освіти під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи закладу освіти, та інших освітніх заходів, що організовуються за згодою керівника закладу освіти, в тому числі дорогою до (із) закладу освіти.

Наказ МОН України від 28.12.2019 №1646

Розділ III п.3. ***Завданнями діяльності*** щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти є:

- створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, що включає психологічну та фізичну безпеку учасників освітнього процесу;
- визначення стану, причин і передумов поширення булінгу (цькування) в закладі освіти;
- підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про булінг (цькування);
- формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення (нульової толерантності) до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення булінгу (цькування) як порушення прав людини;
- заохочення всіх учасників освітнього процесу до активного сприяння запобіганню булінгу (цькуванню).

Наказ МОН України від 28.12.2019 №1646

Розділ III п. 4. *Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти відображається в плані заходів (далі-План*

Розроблення, затвердження та оприлюднення Плану забезпечує керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень щодо створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації, в тому числі булінгу (цькування).

Планування відповідних заходів здійснюється за результатами моніторингу стану освітнього середовища в закладі освіти.

Заплановані заходи повинні:

- *спрямовуватись на задоволення потреб окремого закладу освіти створенні безпечного освітнього середовища;*
- *мати вимірювані показники ефективності; залучати всіх учасників освітнього процесу.*

Наказ МОН України від 28.12.2019 №1646

Розділ III п. 4.

План розробляється до початку навчального року.

Протягом навчального року керівник закладу освіти забезпечує **проведення моніторингу** (за потреби, але не рідше одного разу на півріччя) **ефективності виконання Плану** та внесення (за потреби) до нього змін.

Заплановані заходи можуть відбуватись у будь-якій **формі**: *зустрічі, бесіди, консультації, лекції, круглі столи, тренінги, тематичні заходи, конкурси, спільні перегляди та обговорення тематичних відеосюжетів, літературних творів, матеріалів ЗМІ, особистого досвіду, запрошення гостей, у формі рольових ігор та інших організаційних формах.*

Наказ МОН України від 28.12.2019 №1646

Розділ III п. 5. До заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, належать заходи щодо:

організації належних заходів безпеки відповідно до законодавства (пост охорони, відеоспостереженням за місцями загального користування тощо);

організації безпечного користування мережею Інтернет під час освітнього процесу;

контролю за використанням засобів електронних комунікацій малолітніми чи неповнолітніми здобувачами освіти під час освітнього процесу;

Розділ III п. 5. До **заходів**, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, належать заходи щодо (продовження):

Розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу, зокрема:

- *розуміння та сприйняття цінності прав та свобод людини, вміння відстоювати свої права та поважати права інших;*
- *розуміння та сприйняття принципів рівності та недискримінації, поваги до гідності людини, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки;*
- *здатності попереджувати та розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом;*
- *відповідального ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільному житті;*

Розділ III п. 5. До заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, належать заходи щодо (продовження):

Розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу, зокрема:

- *здатності визначати, формулювати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи відмінні від власних думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб;*
- *здатності критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;*
- *здатності до комунікації та вміння співпрацювати для розв'язання різних суспільних проблем, зокрема шляхом волонтерської діяльності тощо;*
- *підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу про булінг (цькування), його причини та наслідки, порядок реагування на випадки булінгу (цькування) тощо;*
- *створення в закладі освіти культури, що ґрунтується на нетерпимості до будь-яких форм насильства та дискримінації, в тому числі булінгу (цькування).*

Види булінгу

- **Фізичний булінг** – штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, «сканування» тіла, нанесення тілесних ушкоджень тощо.
- **Економічний булінг** – крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей жертви, вимагання грошей тощо.
- **Психологічний булінг** – принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміки обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж тощо.

Види булінгу

- **Сексуальний булінг** – принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у роздягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти тощо.
- **Кібербулінг** – приниження за допомогою мобільних телефонів, інтернету, інших електронних пристроїв (пересилка неоднозначних фото, обзивання по телефону, знімання на відео бійок чи інших принижень і викладання відео в мережу інтернет, цькування через соціальні мережі).

Кібербулінг

- це булінг із застосуванням цифрових технологій. Він може відбуватися в соціальних мережах, платформах обміну повідомленнями (месенджерах), ігрових платформах та мобільних телефонах. Це неодноразова поведінка, спрямована на залякування, провокування гніву чи приниження тих, проти кого він спрямований.
- Приклади включають: поширення брехні про когось або розміщення фотографій, які компрометують когось, у соціальних мережах; надсилання повідомлень або погроз, які ображають когось або можуть завдати комусь шкоди, через платформи обміну повідомленнями; видання себе за когось іншого/іншу і надсилання повідомлень іншим людям від його/її імені.

Різновиди кібербулінгу

- Тролінг (cyber trolls) – це розміщення провокаційних повідомлень в мережі для привернення уваги та збудження активності, що може спричинити конфлікт.
- Хейтинг (hate) – це негативні коментарі та повідомлення, ірраціональна критика на адресу конкретної людини або явища, часто без обґрунтування своєї позиції.
- Флеймінг (flaming) – це спалах образ, публічний емоційний обмін репліками, часто розгоряється в чатах і коментарях в соціальних мережах. Оскільки це відбувається публічно, велика кількість людей можуть спонтанно підключатися до образ однієї зі сторін конфлікту. Часто буває, що одна зі сторін має на меті залучення великої кількості випадкових свідків у протистояння

Різновиди кібербулінгу

- Кіберсталкінг (cyberstalking; to stalk – переслідувати, вистежувати) – використання електронних комунікацій для переслідування жертви через повторювані загрози, що викликають тривогу і роздратування.
- Грифінг (griefers) – це процес, в якому гравці цілеспрямовано переслідують інших гравців в багатокористувацьких онлайн-іграх. Їх мета не перемогти в грі, а позбавити задоволення від гри інших.
- Секстинг (sexting) – це процес розсилки або публікація фото- і відеоматеріалів з оголеними і напівоголеними людьми. Секстинг стає все більш популярним серед підлітків.

Секстинг

пересилання особистих фотографій, повідомлень інтимного змісту за допомогою сучасних засобів зв'язку: стільникових телефонів, **електронної пошти**, соціальних інтернет-мереж. Часто діти не уявляють собі всіх можливих наслідків своїх дій.

У профілактичній роботі слід довести 3 важливі обставини:

1. У Інтернеті немає цілком приватної інформації;
2. Відносини між дітьми часто не є стабільними. Сьогоднішній “друг”, завтра може оприлюднити особисту інформацію у соціальних мережах.
3. У Інтернеті не завжди можна бути впевненим. Що за аватаркою саме та людина, яку ти уявляєш.

Світова статистика

- секстинг поширений серед 22% дівчат підлітків та 18% хлопців підлітків, що складає 20% підлітків всього світу.
- 71% дівчат та 67% хлопців, які поширюють свої оголені фото, кажуть про те, що вони займаються секстингом зі своїм хлопцем/своєю дівчиною;
- 15% підлітків надсилають такий матеріал тому, кого вони знають виключно в онлайні;
- 25% дівчат підлітків та 33% хлопців підлітків отримували інтимні фото, які хтось їм переслав і вони були призначені комусь іншому;
- 29% підлітків вважають такий контент прийнятним у відносинах;
- 23% дівчат підлітків та 24% хлопців підлітків зізнаються, що їхні друзі змусили поширити такий матеріал;
- 52% дівчат надсилають інтимні фото, як “подарунок” для свого хлопця;
- 34% підлітків використовують поширення інтимних фотографій, як спосіб відчувати свою сексуальність.

Сексторшен

- це налагодження незнайомцями довірливих стосунків в Інтернеті з метою отримання приватних матеріалів, шантажування ними та вимагання грошей чи додаткових матеріалів.

Онлайн грумінг

- це побудова дорослим/групою дорослих осіб довірливих стосунків з дитиною (підлітком) з метою сексуального насильства онлайн чи у реальному житті.
- Зазвичай злочинці (або злочинні угруповання) реєструються в соціальних мережах під виглядом підлітків чи налагоджують контакт зі школярами в онлайн іграх, через електронну пошту та ін.
- Діти можуть знати або не знати, що спілкуються з дорослими.
- Злочинці можуть додаватися дитині у друзі, розсилати особисті повідомлення, переглядати сторінки дітей і шукати серед них таких, яким бракує любові та турботи вдома.

Онлайн-грумінг

Метою грумінгу є отриманні інтимних фото або відео дитини та у подальшому використання їх та подальшого шантажу з вимогою грошей або ще більш інтимних матеріалів, зустрічей та послуг.

Комунікація може відбуватися від одного вечора до декількох тижнів, перш ніж буде отримано перше фото, а далі починаються вимога грошей та інше.

Американська організація THOR провела дослідження серед 2100 жертв таких злочинів. Кожен четвер дитина була у віці 12 років та молодше. При цьому 62% дітей погоджувалися на вимоги злочинців, але у 68% з цих випадків вони не зменшувалися, а навпаки зростали.

Боротьба із кібербулінгом та його формами

Для доведення складу злочину дуже важливо зробити та зберегти копію переписки з чату, запису розмов з кривдником тощо.

Звернутися на гарячу лінію кіберполіції

Телефони Всеукраїнських гарячих ліній щодо подолання насильства

- В Україні запустили гарячу лінію з попередження домашнього насильства. Номер лінії – 1547.
- Урядова консультаційна лінія з питань безпеки дітей в Інтернеті – 1545 (3).
- Дитяча лінія – 116111.
- Гаряча лінія щодо запобігання булінгу –116000
- Гаряча лінія щодо запобігання насильству – 116123
- Телефон інформаційної підтримки кіберполіції – 0800 50 51 70

Поради дорослим щодо зменшення ризику кібербулінгу

- Оволодівати новими знаннями;
- Бути уважними до дитини;
- Підтримувати довірливі взаємини з дитиною;
- Здійснювати обмежений контроль;
- Застосовувати технічні засоби безпеки;
- Формувати комунікативну культуру.

Запровадження антибулінгових програм

- системним підходом щодо протидії булінгу є розбудова безпечного освітнього середовища та безпечного інтернет середовища із залученням працівників закладів освіти та безпосередньо здобувачів освіти, а саме – дітей і молоді.
- Із корисними антибулінговими програмами та проєктами можна ознайомитися на сайті Міністерства за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/protidiya-bulingu/korisni-posilannya-shodo-temi-antibulingu>

Практикум (кейс-метод)

Ситуація 1.

Вона як завжди сиділа за партою, хоча всі її однолітки метушилися та галасували під час перерви. Світлана спостерігала щодня одну й ту саму картину: дівчатка весело сміються, жартують та кокетливо поглядають на хлопців. Звичайно, адже вони не носять цих потворних окулярів та брекетів на зубах. Через них вона терпіла стільки знущань та насмішок серед однокласників..! Тільки вдома вона могла насолодитися любов'ю та теплом, яке дарують їй батьки.

Порожній клас. За партою самотньо сидить Світлана. До неї підходять двоє дівчат. Це її однокласниці. Починають насміхатися з дівчинки: забирають окуляри, кидають на підлогу зошити та книжки, топчуть їх. Дівчинка починає плакати.

Визначте чи є цей випадок булінгом. Обґрунтуйте відповідь.

Практикум (кейс-метод)

Ситуація 2.

Кожен ранок Максима починався з того, що він чув чергову сварку батька та матері. Так сталося і цього разу. Проспавши, він похапцем одягнувся і вибіг на вулицю. Снідати не хотілось, та й ні мама, ні тато не помітять, що його вже нема. Він звик. Адже давно його у сім'ї не помічали.

До школи також не хотілося іти. Адже там хлопці знову почнуть знущатися з нього: чіпляти на спину образливі прізвиська, давати стусани, ставити підніжки. Було дуже важко, адже пожалітися було нікому...

Школа. Продзвенів дзвінок на перерву. Із засмученим обличчям Максим вийшов з класу.

В цей час до нього підійшли троє однокласників. Почали знущатися, насміхатися. Один з них поплескав Максима по спині, причепивши листок з написом «Вдар мене». Хлопець про це не знав. Максима боляче штовхнули і він упав. Було дуже боляче. На очі навернулися сльози.

Визначте чи є цей випадок булінгом. Обґрунтуйте відповідь.

Практикум (кейс-метод)

Ситуація 3.

Колись Саша жив у щасливій та повноцінній сім'ї. Але після розлучення батьків мати була постійно зайнята. А він так хотів уваги та тепла. Адже він також важко переживав розлучення батьків, хоча і не показував цього. Через це він почав погано вчитися. Часто конфліктував з вчителями та дітьми.

Цей день у школі не був винятком. Після уроку він побився з однокласником, нагрубив вчительці, яка зробила йому зауваження і як завжди прийшов на уроки не підготовленим. Однокласники Сашка незлюбили і часто насміхалися та глузували з нього, не приймали у спільну компанію. Але він не виказував свого болю через це. Насправді йому було страшно...

Школа. Уроки давно закінчилися. Всі порозходилися. Сашкові не хотілося іти додому. Сашко одягає свою куртку. В цей час до нього підходять двоє старших хлопців, пропонують цигарку. Сашко погоджується піти з ними закурити. Виходячи з гардеробу, старшокласники починають вимагати у хлопця гроші. Сашко пояснює, що у нього немає грошей. Хлопців це обурює і вони починають його бити.

Визначте чи є цей випадок булінгом. Обґрунтуйте відповідь.

Висновок

Що необхідно дитині?

Позитивна
ідентифікація

Всебічний розвиток

Особиста безпека

Висновок

- Дієвою профілактикою проявів булінгу є формування здорових родинних відносин;
- Формування системи ціннісного неприйняття булінгу серед всіх учасників освітнього процесу;
- Основа формування здорової особистості є особистісна безпека, всебічний розвиток, позитивна самоідентифікація (створення ситуації успіху для кожного і кожної).